

Reeducación social. *La obra pedagógica de Josep Pedragosa*

Autor: Santolaria Sierra, Félix

Títol: *Reeducación social. La obra pedagógica de Josep Pedragosa*

Edita: Generalitat de Catalunya. Departament de Justícia. Barcelona, 1984

Josep Pedragosa és una de les persones més innovadores i significatives en el camp del treball socioeducatiu amb infants i adolescents del primer terç del segle XX a Catalunya, però a la vegada és de les més desconegudes (i menys reconegudes). El llibre de Félix Santolaria és una de les poques obres que estudien en profunditat les aportacions de Pedragosa, tant des de la seva vessant política com pedagògica. Per altra banda, l'estudi del personatge és molt ben emmarcat en el seu context històric, de manera que el llibre és important també perquè explica molt bé la mentalitat i la situació del primer terç del segle passat. Es tracta d'un treball exhaustiu i molt documentat, que ara presentem a grans trets.

Globalment, el llibre s'agrupa en tres grans apartats.

La primera part és una mirada inicial al marc històric i a les polítiques que s'aplicaven amb els joves infractors en aquell moment, i com Pedragosa s'aproxima a aquesta realitat i es planteja la necessitat de fer canvis en les accions que es desenvolupen amb els joves infractors. Pedragosa comença la seva activitat a la presó Model de Barcelona, poc després de ser inaugurada. Des del principi, amb l'objectiu d'humanitzar la vida dels interns, promou can-

vis en el tracte, dinamitza la vida institucional, inicia un treball amb les famílies i sistematitza la presència de persones col·laboradores externes, a qui els demana una aportació des del seu saber i no tant des d'una perspectiva moralitzadora.

El seu tarannà innovador farà que hi hagi resistències entre els col·lectius més conservadors que no veuen amb bons ulls aquests canvis, de manera que ben aviat és cessat de la seva activitat.

L'experiència a la Model el porta a unes primeres conclusions que determinaran la base de la seva obra posterior. La presó és sempre un espai de corrupció, de manera que calia evitar l'empresonament de joves, evitar la reincidència. Calia crear una estructura de suport per evitar el retorn a la presó. Ell confiava en les possibilitats de progrés dels nois i centrava el problema en els mètodes que s'empraven. L'estratègia que es portava a terme, habitualment centrada en el càstig, era poc efectiva. Calia construir una institució de suport que servís de pont entre el jove i la societat.

El més important d'aquest primer moment és el canvi de mentalitat que representa Pedragosa pel que fa al tractament dels joves infractors: de ser subjectes a reprimir passen a ser persones a potenciar. De treballar en institucions segregadores, centrades en el càstig, a promoure una justícia específica per a joves i el treball en recursos de vocació educativa i integradora.

La segona part de l'obra és una descripció de com Pedragosa concreta aquestes noves perspectives de treball en línies d'acció específiques. En ser una persona molt formada, per una banda s'encarrega de fer el desplegament de la nova política de l'administració del moment cap als joves infractors. En aquest sentit, podem parlar del Pedragosa gestor de polítiques socioeducatives. En segon lloc, crea dues institucions emblemàtiques on posar en pràctica les seves idees: la Casa de Família i la Granja de Plegamans. Aquí podem parlar del Pedragosa educador.

Finalment, en la tercera part del llibre, Santolaria analitza detalladament el funcionament quotidià d'aquestes dues institucions i les seves principals característiques pedagògiques, des de la seva fundació fins al seu tancament, condicionat per la guerra civil. Fonamentalment, podem dir que la Casa de Família és l'antecedent del que avui és la filosofia dels centres residencials. Per a Pedragosa, l'absència d'una família que desenvolupi bé les seves funcions és l'element bàsic que explica la vulnerabilitat dels joves infractors i de totes les problemàtiques que se'n deriven. Per aquesta raó, la seva proposta és crear un recurs que substitueixi aquesta família absent. El plantejament és clarament normalitzador i no repressiu, tot i que es desenvolupa dins d'una mentalitat directiva.

La Casa de Família està situada al mig de la ciutat, de manera que el contacte normalitzador amb la comunitat és permanent.

Són uns veïns més que viuen i treballen com la resta de persones del barri.

Des del punt de vista de l'organització quotidiana, l'activitat és la premissa principal. Els joves estan permanentment ocupats durant totes les hores del dia i tots els dies de la setmana: treball, estudi, activitats lúdiques, artístiques i esportives mostren una preocupació per un desenvolupament global de les possibilitats de cada jove.

Els joves se senten a casa seva, i la comunitat que constitueixen (tant els iguals com els adults) són el seu referent i el seu marc de suport.

Per al cas dels joves que per les seves característiques és molt difícil que se'n surtin a la ciutat, Pedragosa crea la Granja de Plegamans, que és una casa de família però d'estructura rural. Aquesta granja és l'antecedent del que posteriorment serà l'Obra Tutelar Agrària.

Com dèiem a l'inici, Pedragosa és un dels grans oblidats en el camp de la pedagogia social a casa nostra, tot i ser un avançat al seu temps. Amb l'arribada de la democràcia i el traspàs de les competències a la Generalitat de Catalunya, tant la Granja de Plegamans (que s'havia mantingut com a institució de noies però des de la lògica pròpia de les institucions franquistes), com l'escola que es va crear dins de la institució van recuperar el nom de *Centre Josep Pedragosa*. Mentrestant, l'administració havia pres un criteri *botànic* per

anomenar els seus centres (Llimoners, Alzina, Til·lers, Espígol, Ginesta—alguns ara desapareguts-) i l'any 1991, el Centre Josep Pedragosa va passar a dir-se Castanyers. D'aquesta manera, la Granja de Plegamans va perdre el nom del seu fundador, una de les persones més significatives en el camp de l'educació de joves infractors.

Jesús Vilar